

Gabriel ANDREESCU

**Cu privire la procedura de anonimizare
a documentelor adoptată de
Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității**

I. Decizia CNSAS din 24 iulie 2007

La data de 24 iulie 2007, Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității a adoptat Decizia nr. 2062.2 având ca scop unificarea criteriilor de anonimizare pentru petenți și pentru cercetători „aplicându-se regulile valabile în prezent pentru copiile destinate cercetătorilor”. Întrucât conținutul deciziei – care nu se află pe site-ul CNSAS, deși ar fi fost firesc – este concis și aproape fiecare aliniat cere un comentariu, voi reproduce în întregime art. 1 și 2:

Art. 1. Se protejează prin anonimizare următoarele categorii de informații:

(1) Toate informațiile privind viața privată a terțelor persoane menționate în documentele întocmite de Securitate (privind relații intime, boli, vicii, conflicte de familie, relații de corespondență privată și alte informații similare);

(2) Orice altă informație care poate aduce atingere gravă imaginii, onoarei și demnității persoanei.

În această ultimă categorie sunt incluse și informațiile privind prezumtiva colaborare a unei terțe persoane cu Securitatea, neînsoțită de probe (note informative sau alte documente) care să ateste cu certitudine calitatea de colaborator. Astfel, de vor avea în vedere spre protejare următoarele situații:

a) persoană aflată în studiu pentru recrutare, fără consemnarea explicită a faptului că recrutarea s-a finalizat;

b) persoană despre care ofițerul afirmă că este sursă (cu sau fără nume conspirativ), dar fără să rezulte din documente că informatorul a fost folosit pe lângă persoanele care constituie subiectul dosarului;

c) persoană despre care se afirmă că într-o perioadă anterioară a fost sursă sau a avut dosar de rețea, fără să rezulte explicit dacă a furnizat sau nu informații despre titular;

Art. 2. Nu se protejează prin anonimizare:

(1) Informațiile privitoare la informatori a căror relație cu Securitatea este atestată cu certitudine în documente;

(2) Informațiile privitoare la numele și activitatea ofițerilor de Securitate menționați în documente.

Decizia nr. 2062.2 din 24 iulie 2007 a fost luată și este aplicată prin raportare la competențele și obligațiile CNSAS privind eliberarea către petent a copiilor certificate strânse de structurile de represiune ale regimului totalitar comunist [art. 1 alin. (10)] și anonimizarea informațiilor referitoare la respectiva persoană fizică, pe acele înscrisuri al căror conținut poate afecta o terță persoană, „în special a celor prin

care persoana poate fi identificată, direct sau indirect [art. 1 alin. (11)]”. Aceste prevederi din Legea nr. 187/1999 se regăsesc în O.U.G. nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității adoptată prin Legea nr. 293/2008.

Legea accesului la propriul dosar se raportează la norma canonică în materie, Legea nr. 677 din 21 noiembrie 2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date¹ menită să protejeze dreptul fundamental la viață privată. Decizia invocată a Colegiului CNSAS nu face, în art. 1 alin. (1), decât să explicitizeze categoriile standard ale domeniului personal precum relațiile intime, bolile, viciile, conflictele de familie, relațiile de corespondență privată, garantând că anonimatorii nu vor „uita” ce este de șters. Printr-o astfel de decizie, Colegiul nu face „prea mult”, ci poate „prea puțin”. Ar fi de dorit ca angajații CNSAS care anonimează documentele să aibă o doctrină elaborată asupra spațiului privat.

II. „Certitudinea” calității de colaborator *versus* falsificarea dosarelor

Motivația acestui studiu este legată în principal de hotărârea Colegiului de a anonimiza informațiile privind prezumtiva colaborare a unei terțe persoane cu Securitatea, întrucât nu ar exista probe care să ateste cu certitudine calitatea de colaborator. Conform art. 1 alin. (2) lit. a), b), c) din decizia invocată, referirea la recrutarea unei persoane, la identificarea ei ca sursă, la existența unui dosar de rețea va fi ștersă de pe copii dacă nu există probe certe în acest sens.

Nu există un preambul al Deciziei nr. 2062.2 care să explice de ce s-a recurs la metodologia enunțată. Dar orice cercetător onest va recunoaște că problematica ridicată de conținutul prevederii de la art. 1 alin. (2) este astăzi presantă. Experiența căpătată la circa 10 ani de la adoptarea legii privind deconspirarea Securității ca poliție politică a demonstrat nevoia de a fi precauți față de susținerile ce apar în documentele Securității. Ele încep cu manipulările pe care le-a făcut însăși instituția de represiune în dosarele sale, falsificând statutul persoanelor pe care le-a investigat sau pe care a încercat să le recruteze. Responsabilitățile Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității în ce privește efectivitatea activității de deconspirare a Securității motivează decizii menite să preîntâmpine tratarea informației din documente cu superficialitate ori chiar rea credință.

Iată câteva exemple de înregistrări cu caracter falsificator. Fostului redactor al postului de radio *Europa Liberă*, Neculai Constantin Munteanu, Securitatea i-a deschis două dosare, cel de urmărire informativă, cum era de așteptat, și unul de rețea, pe numele „Călin”, datând din vremea când N.C.M. lucra la Televiziunea Română². Din dosarul Călin lipsea angajamentul cu Securitatea: o astfel de colaborare a N.C.M. nu avusese loc niciodată. Există un raport, în acest sens, al securistului responsabil cu racolarea ziaristului, dar N.C.M. a povestit convingător felul în care ofițerul de

¹ M.Of. nr. 790 din 12 decembrie 2001.

² „N-am semnat niciodată un angajament cu Securitatea” (I), Interviu cu Neculai Constantin Munteanu realizat de Ovidiu Șimonca, în *Observator cultural* nr. 107 din 22-28 martie 2007.

securitate, rudă cu el, a încercat să-l determine să-și toarne colegii și nu a reușit³. Referirile securistului la N.C.M. ca „sursă a Securității” și dosarul de rețea însuși făceau parte din manipulările sistematice ale ofițerilor care își inventau o activitate cât mai susținută.

Un alt caz, implicând un opozant eficace al regimului comunist este cel al lui Mihnea Berindei, rămas în Franța în anul 1969. În anul 2006, SRI a predat la CNSAS un dosar de rețea, pe numele lui⁴, cuprinzând documente din perioada 1968-1977. Conform dosarului, recrutarea lui Mihnea Berindei, student atunci la Facultatea de Istorie din cadrul Universității București, ar fi avut ca scop încadrarea unor „elemente cunoscute cu atitudine ostilă” și „relații dubioase cu cetățeni străini”. O notă raport emisă de Direcția I la 16.12.1969 susține că M.B. „a fost recrutat la data de 8.06.1968” pentru încadrarea informativă a unuia element „lucrat activ” și se menționează două nume conspirative: „Sandu” și „Mircea”.

Dosarul R 154425 nu conține însă nici un angajament, nici note informative sau alte documente semnate de Mihnea Berindei. Declarațiile date de studentul la Istorie în timp ce era anchetat de Securitate, care apar în dosarele de urmărire informativă ale unor cunoștințe, dezminț la rândul lor o astfel de colaborare. În condițiile date, Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității a luat o decizie de necolaborare⁵. În ciuda probelor evidente ale manipulării operate de cadrele de securitate, cel în cauză a fost subiectul unei campanii calomnioase agresive.

Existența unor prezentări falsificate este recunoscută chiar de către unele documente ale Securității. Într-un material dedicat acestei teme, Mirela Corlățean, făcea referire la planul de măsuri privitor la fostul director al postului de radio *Europa liberă*, Noël Bernard⁶, unde se află o „Schiță legendă pentru acreditarea ideii că Ioana Măgură și Noël Bernard ar avea legături atât cu organele de informații sovietice, cât și cu cele din România”⁷. Despre Ioana Măgură Bernard, legenda urma să răspândească ideea că „avea relații cu un corespondent de presă sovietic care, se pare, era cadru KGB”. Printr-un alt „zvon”, urma să se răspândească ideea că, înaintea emigrării sale, „în cercul angajaților de la Radioteleviziunea din București se discuta că era protejata generalului Nicolschi, care lucra la Securitate și era cunoscut ca omul rușilor”.

III. „Certitudinea” calității de colaborator *versus* interpretarea dosarelor

În același articol, Mirela Corlățean a invocat presiunea sau șantajul care se exercita asupra unor persoane hăituite pentru a deveni informatori. Inginerul Paul Cernătescu, judecat în procesul „sabotorilor” de la Canal, din 1952, a dat o declarație de colaborare în următoarele condiții: „Timp de opt zile și opt nopți nu am fost lăsat să dorm un minut. Mi s-a umflat ceafa de nu mai puteam ține capul în sus și am fost

³ Ibidem.

⁴ Dosarul de rețea nr. 154425.

⁵ Decizia nr. 1707/14.12.2006 a Colegiului Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

⁶ Căruia i se dăduse numele de cod „Șacalul”.

⁷ *Mirela Corlățean*, „Fabrica de falsuri a Securității”, în *Cotidianul* din 13 mai 2007.

drogat cu o doctorie lichidă de nuanță brună. La sfârșit, nimic nu mă interesa decât să scap cât mai repede de anchetă”. Un document de verificare a unei recrutări făcea referire la un informator homosexual: „Declarațiile au fost invenții ale candidatului, care a preferat să ia asupra sa orice, numai să nu fie dat în vileag viciul său”.

Situația nu este specifică anilor staliști. Ea s-a perpetuat în forme ceva mai elaborate. Tortura a fost înlocuită cu șantajul. Victimele au fost puse în fața alternativei de salva sau nu un apropiat ori de a alege între închisoare sau acceptarea colaborării cu Securitatea, iar dacă au semnat promisiunea, unii nu au respectat-o niciodată, din contră, au infirmat-o constant.

Ziaristul Carol Sebastian a ajuns să semneze un angajament de informator pentru a-și salva prietena: „Eram în anul II de facultate și contextul era următorul: aveam o problema personală cu o fată, cu o colegă de facultate: rămăsese gravidă. Și în contextul ăsta am fost chemat într-o încăpere, secretara facultății mi-a zis „te caută tovarășul X”. Nu știam despre ce este vorba și tovarășul X, l-am văzut, era un băiat cu ochi albaștri, care a avut grijă să-mi amintească acest lucru... problema pe care o am cu fata respectivă... Nemaivând de-a face cu ei, nemaivând de-a face nici măcar cu milițieni, atmosfera a fost de așa natură încât am cedat și am semnat un angajament”⁸.

După momentul cedării, Carol Sebastian și-a anunțat prietenii și a încercat să evite contactul cu instituția de opresiune. Aceasta îi cerea însă să vină și să dea declarații: „Ți-am zis, ei îmi spuneau: să vii tu din proprie inițiativă. Și niciodată nu m-am dus din proprie inițiativă. Și-atuncea, erau momente când, văzând că nu vii, te chemau ei. Și momentele astea au fost 2-3 pe an, cam așa ceva”⁹. Niciodată nu a pus pe hârtie ceva compromițător despre cei în legătură cu care era presat să dea note¹⁰.

Nicolae Catrina, inginer urmărit în anii '80 pentru a fi fost practicant yoga, a avut de ales între varianta de a fi condamnat ori a semna un angajament. Nimic nu este mai clar asupra sensului celor întâmplate decât conținutul declarației sale din dosar: „Sunt conștient de nocivitatea conținutului acestui gen de înscrisuri, precum și de pericolozitatea difuzării lor. Am luat cunoștință că săvârșirea și în viitor a unor asemenea fapte este de natură să creeze un pericol pentru securitatea statului și ar constitui infracțiuni de propagandă împotriva orânduirii socialiste, prevăzută de art. 166 alin. (2) C.pen., pedepsite cu închisoare până la 15 ani.

De asemenea, am luat act că termenul de prescripție a răspunderii penale pentru această infracțiune este de 10 ani și de 5 ani pentru infracțiunile care au constituit temeiul arestării mele. Aducându-mi-se la cunoștință că urmează să fiu pus în libertate și după ce azi 25 octombrie 1989 am fost avertizat în legătură cu faptele

⁸ Mirela Corlățean, „Carol Sebastian: Am cedat și am semnat un angajament” (www.cotidianul.ro/index.php?id=6211&art=15447&cHash=206de2e937).

⁹ Ibidem.

¹⁰ Andrei Bodiu ne-a declarat, în exclusivitate: „Am fost urmărit toată studenția mea. Totul a plecat de la un coleg care în dosarul pe care l-am parcurs în primăvara lui 2002 semnează Dan. Acest Dan a fost autenticul câine de pază al Securității. Carol nu a dat nicio notă care să-mi facă, realmente, rău. Mă și avertiza de câte ori era chemat la Secu și trebuia să dea relații despre mine. El a fost constrâns să devină informator” (D.M. Cipariu, „Andrei Bodiu comentează gestul lui Carol Sebastian”, în Ziua din 22 iulie 2006).

comise ce vizează securitatea statului, mă angajez să răspund acestui act de clemență printr-o comportare exemplară în societate și la locul de muncă unde voi fi încadrat”¹¹. La 6 săptămâni de la data angajamentului, cei responsabili cu anchetarea sa notau, într-un raport, că încă încercau să realizeze „atragerea treptată [a lui Nicolae Catrina] spre recrutare ca informator”.

Într-o situație absolut analogă a fost Claudiu Trandafir, care făcea parte din același grup de yoga cu Nicolae Catrina. A semnat un angajament la finalul unei lungi perioade de arestare, ca o condiție pentru a nu fi trimis în fața instanței și închis. Dosarul său nu conține nicio declarație compromițătoare. Iată și explicațiile sale: „În decembrie 1989 ancheta încă mai era în curs, cel puțin pentru cei din Bacău (Narcis Tarcău, Eugen Bărgăoanu, Eugen Mărtz etc.) care erau chemați din când în când pentru a da declarații. De aceea noi, deși ieșisem din detenție, eram încă monitorizați, iar eu discutam în special cu Nicu Catrina stabilind împreună ce să spunem dacă vom fi întrebați cu privire la un eveniment sau altul, în cazul în care ne-ar fi urmărit și ar fi știut că ne-am întâlnit. Era o perioadă în care puteam fi încă chemați oricând să dăm declarații. Evident, dreptul de a avea un avocat care să te asiste practic nu exista. De aceea, ne dădeam unul altuia toate informațiile necesare pentru a nu apărea contradicții între declarațiile noastre.

Dar aceste declarații se dădeau în cadrul anchetei care încă era în curs. Eram anchetați, nu colaboratori ai Securității. Eram contactați telefonic și ni se cerea să ne prezentăm pentru a fi anchetați. Ideea de a nu ne prezenta pe caz de boală sau de a cere un avocat era exclusă. Era o continuă hărțuială, eram chestionați în legătură cu diferite aspecte minore, ni se prezentau declarațiile altora cu privire la noi etc.”¹²

A folosi în astfel de cazuri angajamentele ca „probă” a colaborării, neținând seama de ansamblul materialelor, înseamnă să transformi pe oameni hăituiți de Securitate, încă o dată, în victime. De aici rezultă responsabilitatea Colegiului CNSAS, ca și a cercetătorilor, de a interpreta cu precauție angajamentele neurmărite de declarații dăunătoare pentru terți.

IV. „Certitudinea” inexistenței unei colaborări cu Securitatea

Nu doar că jurisprudența actuală a Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității și a instanțelor la care au ajuns contestațiile în care s-a stabilit statutul de colaborator este discutabilă, dar și jurisprudența care stabilește contrariul se dovedește la fel de vulnerabilă. În numărul 1/2008 a *Noii Reviste de Drepturile Omului* au fost analizate trei decizii ale Curții de Apel București considerate a fi un bun argument în acest sens¹³.

Un candidat al PIN la funcția de Președinte al Consiliului Județean Mehedinți, recrutat prin angajament scris la 17 iulie 1979 de Inspectoratul Județean de Securitate Mehedinți a dat (printre altele) o notă informativă în care reclama ofițerului de legătură existența, în comuna Greci, a unei familii „despre care cunosc că face parte

¹¹ Gabriel Andreescu, *Reprimarea mișcării yoga în anii '80*, Ed. Polirom, Iași, 2008, p. 89.

¹² Idem, p. 212.

¹³ Gabriel Andreescu, *Necesitatea judecătorilor specializați în cazurile de colaborare cu Securitatea ca poliție politică*, în *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 1/2009, p. 13-27.

dintr-o sectă religioasă”¹⁴. El acuza pe tatăl fetei, „fiind sectant”, de implicarea fiicei sale la participările de grup și punerea la dispoziția ei, spre a citi, a cărților respectivei comunități religioase. Or, Tribunalul București, Secția a IX-a (Președinte Sorin Vasilescu), a negat colaborarea căci, a scris domnia sa negru pe alb, ele nu puteau aduce atingere drepturilor fundamentale.

Informatorul „Georgescu”, cu dosar de rețea, anunța angajarea, de către directorul unei unități agricole, a unui fost legionar, plângându-se că acesta, fiind atenționat, și-a menținut decizia. Într-o altă notă, el reclama lipsa preocupărilor pentru poavazarea instituției cu portretele conducătorilor de partid și guvern. Judecătoarea Loneta Gavrea de la Tribunalul București Secția a IX-a, care a judecat cazul, a considerat că acest tip de informații nu sunt dovada calității de colaborator al Securității a celui reclamat.

Cazul care le întrece pe toate este cel al fostului ofițer de securitate Vasile Nechita, locotenent colonel în cadrul Inspectoratului Județean de Securitate Suceava. Pentru a documenta natura activităților sale, CNSAS depusese la dosar nota în care V.N. propunea cercetarea și avertizarea unei persoane care vorbea ostil la adresa conducerii de partid și menținerea acestuia în evidența dosarului de obiectiv. Avertizarea avusese loc. V.N. a propus o altă avertizare împotriva cuiva care „audia și colporta știrile transmise pe postul de radio *Europa Liberă*. Avertizarea a fost pusă în aplicare la sediul consiliului popular din comună în prezența organelor locale de partid și de stat a directorului coordonator de la școala generală din localitate și a altor persoane invitate pentru a lua atitudine împotriva faptelor menționate mai sus”.

În ciuda acestor documente dirimante, aceeași Loneta Gavrea de la Tribunalul București Secția a IX-a concluziona că nu există vreun document prin care să se aprecieze că V.N., în calitatea sa de locotenent colonel, ar fi desfășurat în mod direct și personal activități care au suprimat sau îngrădit drepturi și libertăți fundamentale ale omului în scopul susținerii puterii totalitar comuniste

Colegiul CNSAS și apoi instanțele stabiliseră anterior că fostul deputat PNȚCD, Vasile Vetișanu, deputat PNL Mona Muscă și ziaristul Carol Sebastian – ca să rămânem la trei exemple de notorietate – ar fi fost colaboratori „cu Securitatea ca poliție politică”, folosind ca probă note absolut benigne. Opoziția atât de flagrantă a jurisprudenței în materie îi anulează, practic, relevanța.

V. „Certitudinile” în cazul colaborării membrilor de partid

Tema „certitudinii” datelor privitoare la natura legăturilor cu Securitatea devine dramatică în cazul foștilor membri de partid. Începând cu deceniul opt, erau numiți „colaboratori” acei membri ai partidului comunist care primeau sarcini specifice informatorilor, recrutarea lor făcându-se cu aprobarea primului secretar de partid de județ, de municipiu, a secretarilor de partid cu funcții echivalente din cadrul ministerelor și instituțiilor de rang superior¹⁵. Evidențele se țineau într-un registru-repertoar special cu clasificare secretă, iar documentele primare erau distruse

¹⁴ Nota din 19 septembrie 1980.

¹⁵ *Liviu Turcu*, Colaboraționismul la români, în *Revista Română de Drepturile Omului* nr. 29/2005, p. 26-39.

periodic, cel puțin o dată la șase luni, păstrându-se doar sinteze. Ca urmare, „fondul arhivelor actuale poate releva identitatea și activitățile desfășurate de informatorii clasici (nemembri de partid), dar nu în egală măsură pe cele ale informatorilor/colaboratorilor al căror aport informativ a fost între timp distrus sau păstrat indirect doar în alte categorii de documente”¹⁶.

Situația creează ample obstacole în deconspirarea foștilor membri de partid care au făcut servicii Securității. Să luăm ca exemplu tipic un fizician care a lucrat la Institutul de Fizică Atomică (I.F.A.), Cuculeanu Vasile, al cărui dosar de rețea arată că „a fost recrutat la 30.08.1969 pentru supravegherea generală a cetățenilor români care se deplasează în străinătate și a străinilor care vin la I.F.A.”¹⁷ Referatul din perioada de pregătire a racolării, înaintat în luna martie 1969 și aprobat de Lt.col. Nardin Ion, „propunea instruirea și prevenirea lui Cuculeanu Vasile, neîncadrat politic, în legătură cu plecarea în Norvegia la specializare”¹⁸. Informatorul Cuculeanu a fost scos din rețea în anul 1972.

Iată însă că în dosarul existent în Arhiva CNSAS se află adresa prin care Unitatea Militară 0920 București cerea Unității Militare 0680 București, spre consultare, dosarul fostului informator¹⁹. Documentul datat 15 noiembrie 1976 a fost citit și retransmis după consultare, ceea ce sugerează că Securitatea începuse demersul recrutării fizicianului a doua oară. În Arhiva CNSAS nu se găsește nici un alt dosar în ce-l privește pe Vasile Cuculeanu, dar aceasta se poate explica prin faptul că devenise între timp membru PCR. Indicația referitoare la statutul politic apare notată chiar pe coperta dosarului aflat la CNSAS, probabil în momentul în care se analiza refolosirea lui. Revenirea fizicianului la postura de colaborator cu Securitatea a fost larg argumentată în anul 2007²⁰. Dacă distrugerea probelor primare se făcea periodic, în mod logic, rezultă că nu avem cum să descoperim un dosar al acestuia.

În plus, este de avut în vedere că secretarii de partid și directorii instituțiilor jucau, prin însăși obligațiile funcției, roluri de informare analoage cu rolul colaboratorilor. Odată ce o persoană căpăta statutul respectiv, ea urma aceleași instrucțiuni ca și semnatarii angajamentelor. Precum ultimii, secretarul sau directorul putea evita enunțarea faptelor legate de un obiectiv despre care dădea referințe utilizabile de securitate împotriva acesteia, ori, din contră, semna note cu conținut polițienesc.

O confirmare a acestei echivalențe e dată și de faptul că ofițerii de securitate numesc secretarii de partid „surse oficiale”. Iată nota care invocă informarea făcută în 1994 de un secretar de partid de la Institutul de Meteorologie și Hidrologie (IMH) ajunsă în dosarul de urmărire informativă a uneia dintre victimele sale: „În ziua de 19 iunie 1984 am stat de vorbă cu *sursa oficială* Stanciu Petrică din IMH, care printre altele a relatat despre ing. A.G. și V.T., cercetător, care recent a solicitat aprobarea pentru plecarea definitivă din țară cu familia în SUA. De menționat că V.T. este membru al sectei „Baptiste” și a propovăduit percepțiile acestei secte în rândul unor salariați din cadrul laboratorului de cercetare a poluării aerului – din IMH secția Afumați – unde lucrează și în prezent. Alte date nu au reieșit. Semnează Anghel, 19 aprilie 1984”²¹.

¹⁶ Liviu Turcu, op. cit., p. 32.

¹⁷ Arhiva CNSAS, R53528, f. 22-23.

¹⁸ Gabriel Andreescu, L-am urât pe Ceaușescu. Ani, oameni, disidență, Ed. Polirom, Iași, 2009.

¹⁹ Arhiva CNSAS, R53528.

²⁰ Gabriel Andreescu, supracit., p. 111-117.

²¹ Arhiva CNSAS, I151081/1, f. 14.

VI. Inversarea sarcinii probei, importanța activității de cercetare și caracterul caduc ale unor prevederi ale Deciziei nr. 2062.2/2007

Se pune întrebarea cum anume putem vorbi despre certitudini în legătură cu relațiile de colaborare cu fosta Securitate având în vedere caracterul complet contradictoriu al jurisprudenței, ca și asimetria dintre piesele de arhivă privitoare la informatorii membri de partid și cele ce privesc pe ne-membrii de partid. Modul în care a ajuns să fie „dezvăluit” astăzi fenomenul colaboraționist prin jurisprudența CNSAS și a instanțelor – numai o componentă totuși a problematicii deconspirării Securității – este nu doar deficitar: ci viciat, deformat și nedrept.

Ceea ce rămâne de făcut în situația unei jurisprudențe deseori atât de iresponsabile, încât frizează falsificarea istoriei și răzbunarea tot pe fostele victime, este fructificarea cât mai elaborată a datelor existente. Precaritatea probelor nu înseamnă deloc punerea la îndoială a importanței actului probării. Un exemplu tipic al efortului de a rezolva cazurile în care apar dificultăți de a se ajunge la date este schimbarea sarcinii probei, cum ar fi în cazul plângerilor privind discriminarea, dar și în alte situații când proba se află la acuzat²². În ce privește deconspirarea foștilor ofițeri de securitate, necesitatea inversării sarcinii probei ni se pare evidentă; am argumentat-o și cu alte ocazii²³.

În ce-i privește pe informatorii și colaboratorii Securității, nu poate fi vorba despre o astfel de procedură. Pentru deconspirarea fenomenului colaboraționist un sprijin, în context, constă în multiplicarea resurselor, ceea ce implică susținerea corespunzătoare a efortului de cercetare, incluzând analiza dosarelor din Arhiva Securității. Iresponsabilitatea cu care ziaristi ori chiar cercetători au lansat acuze la adresa unor persoane după tratarea superficială a documentelor adunate de Securitate motiva indiscutabil Colegiul CNSAS să contracareze fenomenul. Este rezonabil ca deciziile CNSAS cu un asemenea scop să premediteze restrângerea abuzului de interpretare a datelor din dosare, dar nu și limitarea investigației în arhive, așa cum procedează Decizia nr. 2062.2. Apoi, dincolo de rezonabilitatea politicilor CNSAS, se ridică tema respectării competențelor proprii de această instituție.

Un test al regulilor de anonimizare stabilite de Colegiul CNSAS prin Decizia nr. 2062.2 este art. 1 lit. d) a Legii nr. 677 din 21 noiembrie 2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date, care indică în detaliu obligațiile persoanelor împuternicite de operator: „Datele cu caracter personal destinate a face obiectul prelucrării trebuie să fie: cu caracter personal... d) exacte și, dacă este cazul, actualizate; în acest scop se vor lua măsurile necesare pentru ca datele inexacte sau incomplete din punct de vedere al scopului pentru care sunt colectate și pentru care vor fi ulterior prelucrate, să fie șterse sau rectificate (s.n.)”²⁴.

²² A se vedea cauza *Sara Lind c. Islanda*: probele privind operația asupra pacientei reclamante au fost cerute de la medicii reclamați (*Diana Olar, Cauzele Boldea c. România, Sara Lind Eggertsdóttir c. Islanda și Bukta et al c. Ungaria*, în *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 3/2007, p. 107-127).

²³ Gabriel Andreescu, *Deconspirarea poliției politice comuniste. Evoluții*, în *Noua Revistă de Drepturile Omului* nr. 3/2006, p. 34-55.

²⁴ Persoana împuternicită de către operator este „o persoană fizică sau juridică, de drept privat ori de drept public, inclusiv autoritățile publice, instituțiile și structurile teritoriale ale acestora, care prelucrează date cu caracter personal pe seama operatorului [art. 3 lit. f)]”.

Enunțul de mai sus privește în aceeași măsură Colegiul CNSAS, ca operator, și pe cercetători, la rândul lor operatori²⁵. Legea nu dă autoritate unor persoane împuternicite de operator în raport cu altele. În plus, nici nu se poate imagina ca secțiile de specialitate ale CNSAS să-și ia sarcina rectificării datelor din dosarele puse la dispoziție cercetătorilor externi. Din contră, mai curând ultima categorie va putea asuma un asemenea efort. Unul din rolurile cercetătorilor externi este tocmai acela de a face rectificările pe care nu are cum să le realizeze compartimentul de cercetare al CNSAS. În schimb, în investigarea arhivei aflate în gestiunea sa, CNSAS ar putea să diversifice relațiile cu cercetătorii, să stabilească întâlniri de lucru cu ei sau să ofere cadrul unor dezbateri asupra materialelor din arhivă. Ar trebui accelerată elaborarea unor sinteze asupra modului de lucru cu arhiva, interpretării datelor din dosare, a corelării unor resurse arhivistice cu altele.

Anonimizarea, pe copii, a referirilor la recrutarea persoanelor, identificarea lor ca sursă și existența dosarelor de rețea complică activitatea de cercetare, o împiedică. În acest sens, politica descrisă de Decizia nr. 2062.2 nu pare a fi rezonabilă. Și nu doar atât: este și ilegală, căci prevederile art. 1 alin. (2) lit. a), b), c) din Decizie sunt caduce.

Într-adevăr, actuala reglementare, O.U.G. nr. 24/2008 privind accesul la propriul dosar și deconspirarea Securității ca poliție politică, dă CNSAS competența să desfășoare „activități specifice administrative de verificare a documentelor și informațiilor deținute în legătură cu o anumită persoană în arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, precum și la instituții care mai dețin documente create de Securitate (art. 6)”. Nota de constatare cu privire la calitatea de lucrător al Securității sau de colaborator al acesteia pentru persoana care a făcut obiectul verificării, întocmită de direcția de specialitate [art. 7 alin. (1)] și aprobată de Colegiul CNSAS stă la baza acțiunii în constatare introduse la secția de contencios administrativ a Tribunalului București. Numai Tribunalul are competența să decidă asupra calității de lucrător al Securității sau de colaborator. Cu alte cuvinte, numai Tribunalul are competența să ateste că anumite probe confirmă *cu certitudine* calitatea de colaborator a cuiva. Neputând decide că anumite probe *sunt certe*, CNSAS nu poate stabili nici faptul că acestea *nu sunt certe*. Este adevărat că, în conformitate cu art. 9 al O.G. nr. 24/2008, Colegiul CNSAS are dreptul să dispună, după evaluarea notei de constatare, eliberarea unei adeverințe care să arate că nu există date sau documente privind calitatea de lucrător al Securității sau de colaborator al acesteia pentru persoana care a făcut obiectul verificării. Numai că această adeverință poate fi contestată în justiție. Prevederea articolului 9 nu stabilește o competență pe fond, opozabilă dreptului cercetătorilor de a nu fi împiedicați în activitatea lor, ci una de economie procedurală.

²⁵ Conform art. 5 alin. (2) al Legii nr. 677/2001, prelucrarea datelor personale se poate face fără consimțământul persoanei vizate în cazul „d) când prelucrarea este necesară în vederea aducerii la îndeplinire a unor măsuri de interes public sau care vizează exercitarea prerogativelor de autoritate publică cu care este investit operatorul sau terțul căruiia îi sunt dezvăluite datele”.

Prin procedura de anonimizare stabilită de Decizia nr. 2062.2, CNSAS își arogă o competență pe care nu o mai are de la 6 februarie 2008, dată când Decizia nr. 51 din 31 ianuarie 2008, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii nr.187/1999 a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I. Ștergând referirile, pe copiile transmise cercetătorilor, la recrutarea persoanelor, identificarea lor ca sursă și existența dosarelor de rețea, CNSAS încalcă drepturile persoanelor care au dreptul să facă investigații în Arhiva gestionată de CNSAS. Argumentul prin care Consiliul și-a motivat metodologia de anonimizare face apel la o competență pe care nu o mai are: astăzi prevederile art. 1 alin. (2) lit. a), b), c) din Decizia nr. 2062.2 sunt caduce.